

Évezredek történelmi maradványait rejti a föld Budapest házai alatt. Szervezett feltárásával régészetünk a múltban tervszerűen nem foglalkozott, inkább ott kutatták a vidéket, ahol az anyag »terüly asztalkám«-ként — mint például Aquincumban — valószínűleg felszínre kíváncskozott.

A főváros időközben teljesen beépült s a már kész házak alatt ásní, kutatni többé nem lehetett. A felszabadulást követő nagyarányú városfejlesztés során gondoltak először arra, hogy az archeológusokat az építkezések kezdeti stádiumától fogva bevonják a munkákba és az alapozáshoz amúgyis felásott területeket tudományos kutatók rendelkezésére bocsássák.

Az eredmény felülmúlta a várakozást. Az építkezések és csatornázások mentén olyan sűrűn bukkantak régészeti szempontból értékes leletekre, hogy a Budapesti Történelmi Múzeumon belül ez év májusában szükségessé vált egy külön leletmentő csoport létesítése, amely operatív régészeti gyorsszolgálatként állandó kapcsolatot tart fenn a kerületi tanácsok építési osztályaival, a nagyobb építkezések vezetőivel, a Fővárosi Gáz-, Víz- és Csatornázási Művekkel, valamint az ugyancsak földmunkáival foglalkozó kertészeti vállalatokkal.

Munkájuk részletezése helyett hadd mutassuk be tevékenységüket egyetlen példával:

Az Orjárat utca 1. alatti kórház villanszerelője telefonon jelenti, hogy az udvaron — kubikus munka közben — réginek látszó cserpeket és csontokat találtak. A leletmentő csoport munkatársa azonnal a helyszínre siet s néhány órán belül értesíti a múzeumot, hogy egy XIII. századbeli falu maradványaira, köztük teljesen ép, középkori edényekre lelt.

Ilyen bejelentések csaknem naponta érkeznek, de a csoport autója hivatlanul is cikázik az építkezések között, hogy a leletmentők szükség esetén gyorsan kéznél legyenek.

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Hun Erősebet

Cím:

Mi van Budapest alatt?

A Történelmi Múzeum leletmentő csoportjának munkájáról

(Hely) (Idő) (Köt. v. füz.) (Oldal)

Lakógödör a darupálya alatt

Tavaly egész esztendőben 26, idén félév alatt 67 helyen végeztek leletmentő feltárásokat, illetőleg ásásokat Budapesten. Ez az ugrásszerű emelkedés már az új csoport működésének köszönhető.

Az 1958-as leletek a késő korszaktól a barokkig tárják fel évezredek emlékeit.

A lágymányosi Szellőzőművek szerelőcsarnokában például egy új gép alapozása közben bukkantak jelentős bronzkori leltre a beton alatt. Valamivel távolabb, a Mező utcai házépítkezés csatornaárkában ugyancsak bronzkori település szemét-, raktár- és lakógödöreire találtak s ezt a kettőt összevetve a régészek már következtetni tudtak a XI. kerület bronzkori múltjára. Az Épületelemgyár darupályájának bővítése során pedig, óváli sírgödörben még régebbi — rézkorszakbelinek vélt — szigorított helyzetű csontvázakat hozott felszínre az építkezés. A hitelesítő ásítás ugyanitt rézkori lakógödört, kemencét és koralakú tűzhelyet tárt fel, amely a löportoronytól a kábelgárig terjedő korábbi ásítások részkei maradványaihoz (az úgynevezett péceli kultúrához) csatlakozik.

A Gellért-hegynél a kelták egyik eraviszecs törzsének méhkas alakú vermét ásták ki,

épen maradt kézimalommal, szürke színű korongolt cserépedényekkel. Ezzel csaknem egyidőben Buda ellenkező pólusán, Békásmegyeren lelték ugyanennek a törzsnek másik településére: egy lakóház alapjaira raktárveremre, edénytöredékekre. Mindez újabb bizonyíték az eraviszcsukok gellérthegyi központjának és Dunna mentén húzódó településeinek összefüggő láncolatára.

Flavius-korabeli szentély Albertfalván

Az ásók nyomán a régi Pannónia új darabja tárul fel Albertfalván.

Az I. század utolsó harmadában a rómaiak palánkkal, majd kővel kerített katonai tábora állt itt, három osztatú széles kapuboltozattal, amelyet nyugat és kelet felől beugró kaputorony határolt.

A felmenő falak gondosan faragott mészkökvaderekből, közel félméter vastagságban készültek, a padlózat téglaporrall kevert habarcs (terrazzo).

A padlózat alatt lapokkal fedett csatorna vezetett a tábor falain kívüli katonavárosba, amelynek északi részén néhány napja fejezték be az ásításokat.

A nyolc méter széles limesről kiágazó kövezett mellékút két oldalán számos lakóházat, gazdasági és kultúrintézményt létesítettek a rómaiak. Ezek

maradványai között feltártak néhány korhatározó erejű kerámiát, egy kemencét és egy kis méretű homokkő oltárt, feltárták továbbá a terület legfontosabb objektumát: egy hosszú folyosórészben álló, kisé a földbe mélyített, agyagba vájt lépcsőkön keresztül megközelíthető Flavius-korabeli ovális szentélyt, amelynél régebbi eredetű Pannoniában mindmáig nem találtak.

Az albertfalvi tábor és város maradványait — a mintegy négyzetkilométeres terület végleges rendezése után — szakszerűen konzerválva, parkszerű környezetben mutatják be majd a nagyközönségnek.

Árpád-kori falu Újlakon, gyönyörű mozaik Óbudán

A Lajos utcai csatornázás kapcsán felszínre kerültek a tatárjáráskor elpusztult árpád-kori Szent Jakabfalva lakótelepének maradványai, amelyek alatt jelentős római leletek is elfeküdtek. A »fő nyeregményt« azonban a Hévízi úti lakótelep-építkezés Meggyfa utcai részén »húzták ki« a földből az archeológusok. Itt találtak rá ugyanis Pannónia ez ideig leghíresebb és legfinomabb művi padlózat mozaikjára, amely a szivárvány minden színében tobzódó különféle kövekből — köztük rózsaszín és fehér márványból — összerakva Herak-

les küzdelmét ábrázolja Nesos kentaurral; Deianeiráért.

Az efféle — hellenisztikus falfestményeket utánzó — figurális ábrázolás mozaikoknál igen ritka (hasonló Herakles-mozaikot Európában csak a madridi Nemzeti Múzeum őriz), s a szokatlanul aprólékos díszítő-technika a lelet értékét még jobban emeli.

A ház, amelyet díszített, a III. század elején épülhetett és a IV. század elején már elűnt a föld színéről. Erre utal a közvetlen közelében kiásott késő-római temető s egy harminchárom darabból álló, ugyancsak IV. századbeli éremlelet. Az érnek tulajdonosa már az épülettörmelékbe ásott bele s bizonyosra vehető, hogy a mozaik létezéséről fogalma sem volt.

A mű fölé — amely valószínűleg itáliai művész alkotása és kész állapotban került Pannoniába — kiállító csarnokot építenek, az eredetileg helyére szánt lakótelepi iskolát pedig néhány méterrel odább húzzák a magasba.

Török temető a Calvin téren

A legutóbbi ásítások bizonyították, hogy a törökkori királyfürdő környékén már a rómaiak is építettek fürdőt. A Királyfürdő restaurálása során felszínre került egy római villatelep, de egyúttal a ba-

rokk korban átépített fürdő mélyebb szinten levő eredeti török medencéje is, amelynek sétálásra szánt felső padkját középkori templomokból rabolt vörösmárvány sírkövekkel borították a törökök. A gótlukus betűkkel cifrázott latin szöveg nyoma a sírköveken még jól kivehető, a sorok megfejtése azonban körülményes, mert a fürdőzők talpa alatt a felület alaposan megkopott.

A csillaghegyi Téglagyár területén népvándorlaskorabeli sírokat, csontfésűket és fibulákat, a most tatarozott Calvin tér 9. számú ház környékén pedig török temetők jellegzetes turbános sírkö-ét hozták napvilágra. Ezen kívül — kevésbé látványos, de nagyon eredményes — középkori ásítások is folynak városzzerte.

Mostanában fedték fel például Margit évszázadokig hiába keresett sírját a Szigeten. Középkori kolostorokra letek a Várban, a Ságvári-ligetben és középkori temetőre a Kamaraerdőben. A várbeli helyőrségi templom alatt meg csaknem úgy jártak, mint a Troja helyén hét egvámsra épített várost feltáró Schlie-mann Henrik. Itt ugyanis egy XV. századbeli templom romjait keresték és egy négyszögletű középkori templom nyomára találtak, szép rendben, egyiket a másik tetejébe építve.

Osztályozás

902.6

"1958"

Helyszám

Jelenleg a Vár foghíjas telkein végeznek régészeti feltárásokat az archeológusok, hogy az elpusztult épületek stílusának leírását a vár rekonstruálásával foglalkozó tervezőmérnökök rendelkezésre bocsássák.

A Budapesti Történeti Múzeum dolgozói egyébként a Magyar Nemzeten keresztül azzal a kéréssel fordulnak a főváros lakóihoz, hogy — a vállalatokhoz hasonlóan — egyénileg is támogassák munkájukat. Ha valahol földalatti falmaradványokra, csontvázkra, cserepekre találnak, ne bolygassák meg a leleteket, hanem hívják fel 161—410 számon a leletmentő csoportot telefonon, hogy a szakemberek helyszínen tanulmányozhassák a maradványokat, és értékes kulturális emlékeinket tudományosan feltárva megőrizhessék az utókornak.

Kun Erzsébet